

Sprawozdanie

komisji szkolnej o wniosku posła hr. Jana Stadnickiego w przedmiocie zmiany ustaw szkolnych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 17. Grudnia 1887 Wysoki Sejm po ukończeniu obrad nad sprawozdaniem komisji, tyjącem się reformy ustawy o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych wydał na wniosek posła hr. Jana Stadnickiego uchwałę następującej treści:

„Sejm poleca komisji edukacyjnej, aby się zastanowiła, czy nie należałoby wezwać Rząd, ażeby

1. przez rozszerzenie ram ustawy państwowej umożliwić krajowi naszemu przeprowadzenie różnicy pomiędzy szkołą początkową, stanowiącą przygotowanie do szkół średnich, a szkołą ludową mającą samodzielnie spełniać zadanie wykształcenia najliczniejszej warstwy ludności;

2. aby zostawił ustawodawstwu krajowemu, należący mu się wpływ także i na uregulowanie sprawy wykształcenia nauczycieli ludowych*.

Obydwa ustępy tego wniosku domagają się przedewszystkiem rozszerzenia ram, zakreślonych ustawodawstwu krajowemu przez ustawę szkolną państwową, aby w ich obrębie mogło dokonać pewnych zasadniczych zmian w ustroju ludowego szkolnictwa naszego kraju, w osnowie wniosku bliżej wyszczególnionych. Rozszerzenie ram ustawodawstwa krajowego uważane jest za niezbędny warunek przeprowadzenia reform na szerszą skalę za potrzebne uznanych.

Komisja szkolna, badając z polecenia Wysokiego Sejmu przekazany jej wniosek posła hr. Jana Stadnickiego, przekonała się, że myśli w nim zawarte nie były nigdy obce Reprezentacji krajowej i czynnikom krajowym, które na organizację naszego szkolnictwa wpływ wywierały. Owszem, podnoszone były przy każdej nadarzającej się sposobności w tej lub pokrewnej formie, nie doszły jednak nigdy do zupełnie zadowalniającego załatwienia. Powstaje pytanie, czyli i o ile w obecnej chwili przez Wysoki Sejm na nowo miałyby być wypowiedziane.

Ustawa zasadnicza państwowa z dnia 21. Grudnia 1867. r. (Dz. u. p. l. 141) o Reprezentacji Państwa postanawia w §. 11. lit. i, że tylko określenie zasad instrukcyi w szkołach ludowych należy do atrybucyj Rady Państwa. Z osnowy tego postanowienia w połączeniu z treścią §. 12 tej samej ustawy wynika, że rozwinięcie pomienionych zasad i reszta ustawodawstwa o szkołach ludowych należeć musi do atrybucyj Sejmów krajowych.

Jednak wślad za tą zasadniczą ustawą i jakoby w zastosowaniu jej postanowień, uchwaliła większość Rady Państwa, następnie ustawę organiczną z dnia 14. Maja 1869 r. (Dz. u. p. l. 62),

która miała zawierać owe zasady, instrukcyi w szkołach ludowych, w istocie rzeczy zaś zawierała nie tylko szczegóły o ich organizacyi i kategoriach, ale nadto przepisy dotyczące się przygotowania kandydatów do stanu nauczycielskiego i jego prawnych stosunkach, o zakładaniu szkół i ich utrzymaniu. Zdaniem wielu jedne i drugie przekraczały granice kompetencyi Rady Państwa; a oświadczyli się w tym duchu Reprezentanci naszego kraju, którzy wówczas w niej zasiadali, niewyuznacznie i stanowczo, uchylając się od głosowania nad tą ustawą, mimo wyjątków na rzecz naszej odrębności w niej uczynionych.

Przekonanie o zbyt niemiłym ścieśnieniu ustawodawstwa krajowego przez państwową ustawę szkolną, stało się wkrótce powszechnem, zwłaszcza, gdy Rząd centralny począł następnie w tym duchu wydawać wykonawcze rozporządzenia. Liczne głosy naszych posłów w Radzie Państwa, jakoteż i na Sejmie krajowym podnosiły się przeciw temu postępowaniu, jednak bez skutku, skoro się Rząd centralny opierać mógł na uchwalonej i po formie sankcyonowanej ustawie państwowej. Nareszcie Sejm krajowy na posiedzeniu dnia 16. Października 1882. r. uchwalił rezolucyę, wzywając c. k. Rząd, „ażebym poczynił stosowne kroki w celu rewizyi państwowych ustaw szkolnych, o ile one w teraźniejszej swej osnowie z uszczerbkiem autonomii krajowej, przekraczają zakreślone w ustawie zasadniczej z dnia 21. Grudnia 1867. Dz. u. p. Nr. 141 §. 11 lit. z) i §. 12 ustawodawstwu państwowemu granice“.

Wszelako i ta rezolucya nie osiągnęła bezpośrednio swojego celu, owszem pozostała bez skutku, a nawet bez odpowiedzi. Niezależnie od niej uchwalona w Radzie Państwa obok podobnej rezolucyi nowela szkolna z dnia 2. Maja 1883. (Dz. u. p. l. 53) rozszerzyła ramy naszego ustawodawstwa krajowego, czyniąc w §. 75 szereg ważnych wyjątków od ustawy państwowej co do organizacyi szkół wydziałowych (Bürgerschulen) i innych postanowień na rzecz Wysokiego Sejmu Królestwa Galicyi i Lodomeryi. Atoli te wyjątki nie wystarczają do przeprowadzenia reform w ludowym szkolnictwie, a w szczególności w urządzeniu szkół ludowych pospolitych na szersze rozmiary, a może na nowych zasadach, które też z tego, a nie z innego powodu ani przez ankietę, ani przez komisję szkolną Wysokiemu Sejmowi polecane być nie mogły.

Co do wskazanych we wniosku posła hr. Jana Stadnickiego możliwych szczegółowych zmian, do którychby w razie zasadniczej reformy naszego szkolnictwa ludowego wypadało dążyć, to komisya szkolna pozwala sobie przypomnieć, że uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 18. Października r. 1883. projekt do ustawy o zakresie nauki w szkołach ludowych podawać się mającej, wprowadził różnicę między szkołami wiejskimi i małomiejskimi z jednej a miejskimi z drugiej strony. Pierwsze, podając wiadomości początkowe, dla ludzi każdego stanu nieodbitie potrzebne, miały naukę urządzać tak, iżby dzieci czerpały ztąd oświecenie o zadaniach i warunkach zawodu, jakimby się według okoliczności miejsca i stanu prawdopodobnie poświęcać mogły. Drugie, obok udzielania ogólnych wiadomości początkowych miały nzwzględnie duchowe potrzeby tej części młodzieży, któraby pragnęła w szkołach średnich lub wydziałowych szukać rozszerzenia i dopełnienia nauki.

Jednak na mocy Najwyższego postanowienia z dnia 22. Czerwca r. 1884. odmówiono temu projektowi sankcyi; wskutek czego różnicę powyższą w uchwalonej następnie dnia 18. Października r. 1884, a sankcyonowanej dnia 2. Lutego r. 1885. ustawie uchylono. Wobec tego przebiegu sprawy, komisya szkolna mniema, iż nie mogłaby, nie ściągając na siebie zarzutu pobieżności, kwestyę pomienionej kwalifikacyi szkół ludowych, poddawać na nowo pod rozbiór Wysokiego Sejmu, dopóki warunki naszego ustawodawstwa krajowego nie zostały jeszcze więcej niż dotąd zmienione. W takim składzie rzeczy nie widziała komisya dla siebie powodu, przystąpić do badania, o ile myśl we wniosku hr. Jana Stadnickiego podniesiona, zgodna jest z myślą uchwalonego w r. 1883. lecz nie zatwierdzonego projektu, lub o ileby mogła w szkolnictwie naszego kraju znaleźć zastosowanie.

Co do seminariów nauczycielskich ustawodawstwo krajowe więcej jeszcze jest skrepowane postanowieniami ustawy państwowej, niż co do szkolnictwa ludowego w ogóle. Wyjątki w niej na rzecz naszego kraju w §. 75. uczynione są zbyt mało znaczące, żeby na nich oprzeć organizacyę, zastoso-

waną do życzeń lub potrzeb naszego kraju; wpływ ustawodawstwa krajowego na wykształcenie nauczycieli szkół ludowych zbyt słaby, żeby się w ich ustroju odbić mogły zapatrywania i usposobienia światłych warstw naszego społeczeństwa.

To ścieśnienie wpływa oraz także na wiele innych kwestyj naukowej, dydaktycznej i administracyjnej natury, które w razie przeciwnym ze względu na właściwości naszego kraju, zapatrywań i usposobień jego ludności wcale w odmienny sposób mogłyby być rozstrzygnięte od sposobu, w jaki się obecnie rozwijają. Lecz na teraz dyskusya o nich byłaby nietylko zbyt obszerną, ale nadto próżną i bezowocną. Do celu mogłaby doprowadzić jedynie wtenczas, gdyby przeszkody, jakie urzędywistnieniu jej możliwych wyników stawiają zbyt ciasne ramy ustawy szkolnej państwowej, zostały usunięte, jak się tego domagała powołana rezolucya sejmowa z dnia 16. Października r. 1882. Jedynie możebnym krokiem, który Wysoki Sejm w tej mierze przedsięwziąć może, byłoby jej powtórzenie, z dodatkiem płynącym z powyższych uwag.

Przeto komisya szkolna wnosi.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wzywa się c. k. Rząd ponownie, ażeby poczynił stosowne kroki w celu rewizyi państwowych ustaw szkolnych, o ile one w terażniejszej swej osnowie z uszczerbkiem autonomii krajowej przekraczają zakresłone w ustawie zasadniczej z dnia 21. Grudnia 1867. Dz. u. p. Nr. 141. §. 11. lit. i), i §. 12. ustawodawstwu państwowemu granice, a w szczególności zostawił ustawodawstwu krajowemu należący mu się wpływ także i na uregulowanie sprawy wykształcenia nauczycieli ludowych.

We Lwowie dnia 16. Stycznia r. 1888.

Sprawozdawca i Zastępca Przewodniczącego

Czerkawski

